

DEMOKRATI OCH RADIKALISM

Av fil. dr ÅKE THULSTRUP

De "radikala" överdrifterna i den allmänna debatten är inte bara värdelösa utan utgör samtidigt ett angrepp på vår demokrati och vår frihet, hävdar fil. dr Åke Thulstrup. Den nuvarande s. k. radikalismen i Sverige utgör ett slags ideologi, om än av bisarraste slag, och "ingen annan ideologi i vårt land har förfäktats med tillnärmelsevis så grovt trångsinne sedan den gamla lutherska ortodoxins glansdagar på 1600-talet."

Kärnan i allt demokratiskt tänkande är enligt min mening hypotesen att det stora flertalet människor känner ansvar för sina handlingar, att de därför avvisar stöld och bedrägeri och andra former av asocialt beteende och att de kan lära sig att tänka någorlunda

vettigt över sin situation och sin stat. Demokraten utgår från att den stora massan av hans landsmän motsvarar vissa minimikrav på resonlighet, ansvarskänsla och hederlighet. Han vet, att många inte motsvarar ett av minimikraven och att en del inte motsvarar något av dem. Det är så att säga en avbränning som demokratin accepterar. Det värde som den skänker medborgarna i form av individuell frihet är så stort, att det uppväger demokratins ovannämnda nackdelar.

Demokratin bygger på det antika grekiska tänkandet, sådant det under medeltiden omformades av kristendomen, vilken å sin sida har djupa rötter i judendomen. Den vetenskapliga forskningen har gjort ofantliga framsteg sedan medeltiden. Men det är alls inte omöjligt att förlika till och med dess nyaste rön med den traditionella grekisk-kristna synen. Demokratisk människosyn är en av vetenskapen starkt påverkad, efter nya förhållanden lämpad modifiering av den traditionella grekisk-kristna uppfattningen.

Sedan några årtionden förkun-

nas i vårt land en åskådning som på vitala punkter går stick i stäv mot den demokratiska människosynen. Anhängarna av denna lära tycks tämligen allmänt kalla sig radikaler. De sätter under sina angrepp på den demokratiska människosynen främst in sina stötar mot dennas grekisk-kristna bas (hypoteserna om att ansvarskänsla, resonlighet och hederlighet existerar). Men de nöjer sig inte härmed utan vidgar angreppet till att gälla även vetenskapens, framförallt den moderna ärftlighetsforskningens redovisade resultat. Det kan förefalla bisarrt att en åskådning som ständigt utmålas som kulturutvecklingens sista ord går till storms mot vad som i alla kulturländer utom de kommunistiska godtas som vetenskaplig sanning. Men som vi strax skall se är denna vidgning av fronten oundviklig. Under sina intensiva bemödanden att analysera bort ansvarskänslan, resonligheten, troheten, familjekänslan, hederligheten och den s. k. karaktären måste nämligen radikaler komma fram till att inte heller någon ärftlighet i psykisk bemärkelse finns. Ty det psykiska arvet, de anlag som vi är utrustade med redan vid födelsen, utgör en oerhört viktig del av vår personlighet. Vilken alltså enligt radikal uppfattning inte finns.

Jag skall nu göra en jämförelse mellan vad jag uppfattar som grundläggande demokratiska och

”radikala” synsätt. Jag börjar då med vissa vetenskapliga rön — som alltså faller utanför kategorin ”synsätt” — fullkomligt ostridliga förhållanden, som egentligen inte kan bli föremål för olika meningar. De åsikter som jag uppfattar som typiska för nutida svensk ”radikalism” har därvid satts med kursiv stil.

Den psykiska ärftligheten

Varje människa som kommer till världen är unik i det avseendet, att hon besitter anlag som i lägre eller högre grad skiljer henne från alla andra människor som har fötts eller kommer att födas. Enäggstvillingarna utgör dock ett undantag: deras själsliga anlag företer en total överensstämmelse, i analogi med deras fysiska likhet. Vid befruktningen mottar det blivande fostret, dvs. den blivande människan, flera tusen gener (arvsanlag) från såväl fadern som modern, och eftersom dessa gener kan kombineras på många olika sätt, inte bara vid befruktningen utan redan vid könscellernas mognadsdelning (reduktionsdelning), är variationsmöjligheterna oändligt många. Varje människa som inte är enäggstvilling är därför med hänsyn till sin andliga utrustning (liksom naturligtvis i fysiskt avseende) olik alla andra människor.

Eftersom den psykiska ärftligheten finns och utgör en överväldigande faktor i varje människas liv

finns också ärftliga gruppolikheter. En alldaglig iakttagelse är att vissa släkter har gemensamma egenskaper som röjer deras släktskap. Att Värmland under 1800-talet skänkte oss en lång rad lysande författare och vetenskapsmän berodde inte på landskapets skönhet eller några andra lika likgiltiga miljöförhållanden (som en mer än lovligt naiv teori gör gällande) utan helt enkelt på att de flesta av dessa begåvade människor var släkt med varandra, hade ett stort gemensamt arv. Ärftliga gruppolikheter framträder särskilt starkt inom grupper som under århundraden har levat avskilda från omvärlden, i vad genetikerna kallar isolat.

Människan föds med anlag att göra både gott och ont. Föreställningen att hon föds helt och hållet god och att det onda som hon eventuellt utför senare i livet helt och hållet beror på intryck som har tillförts henne under uppväxt- och ungdomstiden är en urgammal myt, lanserad redan under antiken och med stor iver odlad av de 1700-talsförfattare som i "den ädle vilden" såg ett förstklassigt vapen i kampen mot sitt eget samhälle. Denna myt saknar allt sakligt värde. I jämförelse med den verkar den kristna dogmen om arvsynnen riktigt förnuftig. Den innehåller åtminstone en djup psykologisk sanning, helt oberoende av den mytologiska motiveringen, som man ju inte behöver bry sig om.

Alla människor föds till denna värld precis likadana med hänsyn till sin andliga utrustning. Någon psykisk ärftlighet existerar ej. Vad man oriktigt kallar människans personlighet är därför ingenting annat än en serie avlagringar av de inflytelser för vilka hon har utsatts. Alla människor är således helt och hållet miljöprodukter. Människan blir alltigenom vad hennes personliga kontakter och samhället gör henne till.

Eftersom någon andlig ärftlighet inte finns, finns heller inga ärftliga gruppolikheter. De säregenheter som Afrika-missionärer tror sig ha observerat hos negerstammar som i sina urskogar har levat isolerade i flera hundra eller tusen år har inte det allra minsta med ärftlighet att göra utan är helt och hållet resultat av den påverkan som den yttre miljön utövar på varje individ under hans livstid.

Kvinnor och män

Män och kvinnor är Gud ske lov mycket olika varandra även andligt sett. Den spänning som dessa könsolikheter framkallar svarar för en högst betydlig del av livets tjusning. Om denna spänning inte fanns och ständigt på nytt røjde sig skulle ett samliv mellan en man och en kvinna i äktenskaplig form förmodligen inte vara uthärdligt. Något slags haremsystem kunde däremot tänkas utan denna spänning.

Hos människan och många andra organismer bestäms uppenbarligen könet och sannolikt den köns-specifika hormonbalansen av gener, belägna i könskromosomerna (xx & xy). Ehuru detaljproblemen ej är slutgiltigt klarlagda vågar man påstå, att många könsolikheter närmast alstras av den inre sekretionen (i sin tur genreglerad), vars högst betydliga genomslagskraft som karaktärsbildare röjer sig även inom djurrikets övriga delar. Eftersom vi ännu inte har några helt täckande ord för dessa sammanhang, vilka till stor del ännu är outforskade, bör man handskas försiktigt med adjektiven *manligt* och *kvinnligt*. Det är dock berättigat att även i andlig bemärkelse begagna dessa ord såtillvida som vissa egenskaper uppenbart är mera frekventa hos män, medan andra är mera frekventa hos kvinnor. På arbetslivets talrika områden röjer sig dessa frekvensvariationer på så sätt, att män är helt odugliga på vissa befattningar, som däremot kvinnorna kan sköta, medan förhållandet är omvänt ifråga om andra befattningar. Det finns också sysslor som kvinnor sköter bättre än män och vice versa; men det område där kapabla män och kvinnor är lika väl i stånd att utföra ett gott arbete är förmodligen mycket större.

Män och kvinnor är med hänsyn till böjelser och andliga möjligheter precis likadana. Mannens och

kvinnans könsbetonade fysiska funktioner har inte den minsta betydelse för deras personlighet. "En förlossning är ingenting annat än en serie muskelrörelser" (sagt av kvinnlig radikal i Sveriges radio). "Flickor blir vad man kallar kvinnliga och moderliga uteslutande av den anledningen att de som små har fått dockor att leka med" (sagt av radikal kvinnlig auktoritet). "Att påstå att män och kvinnor är i något avseende själsligt olika är att förbereda kvinnans förnedrande" (sagt av radikal författare i vår radio).

Äktenskapet

Familjen är samhällets grund, menade Aristoteles, och hans sats har giltighet än i dag. Det är nämligen så att endast (den riktige) fadern och (den riktiga) modern kan ge det uppväxande barnet den kärlek det önskar och visa det tålmod som dess ofta mycket prövande bångstyrighet så att säga förutsätter. Härtill kommer att (det goda) hemmet är den utan jämförelse bästa grogrunden för utvecklandet av en fri personlighet, i stånd att utan skygglappar bedöma samhällsförhållandena. Om vi successivt avskaffar hemmet och familjen genom att låta staten överta en allt större del av barnens uppfostran bäddar vi för något slags socialistisk diktatur. En regering som får suveräna möjligheter att leda ungdomens fostran alltifrån späd-

barnsåldern kommer nämligen inte att kunna motstå frestelsen att indoktrinera den till förmån för den maktställning den har byggt upp åt sig. Eftersom barn inte begriper någonting av politiken måste instruktionen bli enkel och lättfattlig, dvs. demagogisk. Barn som från tidig ålder uppfostras i statliga anstalter i ett land som tenderar mot diktatur eller redan är en diktatur faller förmodligen i de allra flesta fall helt och hållet offer för öppna och dolda övertalare. — Hemmet går den motsatta vägen: genom utvecklande samtal med föräldrarna skärps barnens kritiska förmåga, så att det kan urskilja verkligheten bakom demagogernas narrspel.

Äktenskapet har naturligtvis också värde för de äkta makar som lever det tillsammans. Men visst kan äktenskap vara olyckliga, och möjligheter till skilsmässor bör därför finnas, men proceduren bör inte vara alltför lättvindig.

Enligt en del radikalers mening bör äktenskapet helt avskaffas. Andra radikaler menar att skilsmässa bör kunna ske snabbare och enklare. Om äktenskapet helt och hållet avskaffas inträder ju viktiga förändringar för barnen. Staten får helt enkelt ta hand om dem. Många äktenskap är f. ö. så dåliga, att barnen inte skulle förlora någonting på att institutionen försvann. Under en TV-debatt om äktenskapet i juli i år invände do-

centen Karin Tarschys, att det dock finns många goda äktenskap. En radikal ung dam gav då repliken: "Att det finns dels goda hem, dels dåliga kan väl inte kallas demokratiskt?" — Hemlösheten kan fördragas, när den delas av alla.

Äktenskapets avskaffande skulle enligt många radikalers mening vara till fördel framförallt därför att detta för vidare och i de ungas sinnen inpräglar vissa föräldrade, rentav skadliga idéer. T. ex. den om troheten, om värdet av lojalitet mot en liten grupp befryndade människor, om hänsyn för andra människor. Allt detta är av ondo. Det borde i stället inpräglas hos flickorna, att de bör följa de exempel i fråga om sexuell frihet och ombytlighet som i alla tider har tillämpats av en stor del av det manliga släktet.

Även om äktenskapet behålls men blir lättupplösligare kommer barnen att förbli ett svårt problem för modern. Det är onekligen inte så trevligt att i en och samma familj barn sammanförs som kanske har tre olika fäder, av vilka en eller kanske t. o. m. två då och då kommer på besök. Dessutom hämmar barnen genom sin nyfikenhet och sitt spioneri moderns erotiska rörelsefrihet. I ett samhälle som berömmar sig av att ha skänkt medborgarna valfrihet måste inskränkningar av detta slag i medelålders mödrars rätt att ständigt söka nya partners anses djupt stötande för

känslan. Det rimligaste är därför att barnen tidigt sätts på anstalt, även om äktenskapet bibehålls. Förreställningen att barnen har några speciella rättigheter inom ett äktenskap, till vilka hänsyn bör tas, härrör från en förgången, brutalare tid.

Brott och straff

Att det finns medborgare "som inte motsvarar minimikraven" är mycket sorgligt. Sådana har alltid funnits och kommer alltid att finnas —och det är ett stort misstag att tro att frekvensen därav har särskilt mycket med sociala förhållanden att göra. För 60—70 år sedan i fattig-Sverige, hade vi en rätt obetydlig tjuvaktighet. I dag svämman den över alla bräddar. Vi måste ju reagera mot stölder och grövre våldsdåd, och vi gör det normalt genom att spärra in lagöverträdarna. Tanken bakom arrangemanget är dels att brottslingen på så sätt skall bättra sig och komma på andra tankar, dels att andra personer skall avskräckas från att begå brott. Resonemanget är i och för sig rimligt; men varje människa är, som ovan sades, olika alla andra människor, och därför borde egentligen varje enskild brottsling behandlas individuellt. Det borde klarläggas vilken form av straff som i varje särskilt fall kan tänkas ge den gynnsammaste effekten. Tyvärr skulle ett så utbyggt

straffsystem helt överstiga vårt nuvarande samhälles resurser.

De mildare former av asocialitet i form av busupptåg i våra större städer, vandalisering av sportstugor, bilstölder etc. som under de senare åren på grund av sitt starkt tilltagande antal har spritt vanära över det svenska namnet gäller i princip detsamma som ovan sades om den grövre brottsligheten. Vi måste göra klart för dessa element, att samhället inte kan tolerera sådana fasoner. Vi gör dem en otjänst genom att säga dem, att de ostraffat får begå en eller två eller tre grova kupper (åtalseftergiftens frekvens har växlat genom åren) och att försäkringsbolagen punktligt betalar skadegörelsen. Fängelsestraffet är som sagt en diskutabel straffform. Men det borde undersökas, om inte de vandaler som under inbrott roar sig med att förstöra möbler, elda med linne och böcker etc. genom strafflagsändringar skulle kunna dömas att ersätta åtminstone någon liten del av de högst betydliga kostnader som deras framfart årligen vållar både enskilda, försäkringsbolagen och staten.

Den s. k. brottslingen är inte i något avseende klandervärd. Då ett brott har begåtts bör i stället klandret riktas mot de personer som tidigare har stått i kontakt med den s. k. brottslingen och därmed påverkat honom samt i andra rummet mot alla de människor som är

ansvariga för att samhället är så dåligt att en del personer av den bittra nöden drivs att stjäla t. ex. bilar, transistorer, färgkameror och gräsklippare. Brotten begås därför egentligen inte av den om gärningen överbevisade utan av en rad andra personer, ja, ytterst av alla till myndig ålder komna personer. I den mån vi fortfarande tror på fängelsestraffets värde borde vi därför efter ett brott fängsla hela befolkningen med undantag för den som så att säga rent tekniskt kan anses vållande. Denne är nämligen fullkomligt oskyldig. Han är endast ett offer för omständigheterna.

Ty människorna är oförmögna att känna ansvar för sina gärningar, deras s. k. karaktär saknar sammanhang, de drivs hit och dit av impulsernas kastvindar — som ett fjun så lätt. Därför kan inget straff ha någon som helst uppfostrande verkan. "Straffet är en yttring av människors hämndlystnad" — ingenting annat (sagt av radikal filosofiprofessor).

Inte heller de mildare formerna av asocialitet bör oroa oss. De är endast yttringar av en frank och frisk ungdoms käcka lust att opponera mot ett samhälle som i påfallande grad har stelnat under föråldrade idéers sterila herravälde. Käck och sund ungdom måste anses ha rätt att avreagera sin berättigade ilska. Det var mycket lätt att vara ung för en 60—70 år sen — t. ex. på Martin Bircks tid — me-

dan det i dag är ofantligt svårt och komplicerat. Det som vår härliga ungdom förstör i form av krossade parksoffor, inslagna skyltfönster, uppeldade linneförråd och krossat antikt porslin och annat gods måste ju på något sätt ersättas, och den som står närmast till det är onekligen staten. Det är staten, dvs. vi allesammans, som ytterst är ansvarig för att ungdomen i vår tid har försatts i det moras av moraliska konflikter och ekonomiska svårigheter, vilket som sagt inte alls existerade på Martin Bircks tid.

Tanken att ungdomar skulle kunna dömas att ersätta ens en mindre, symbolisk del av de värden som de förstör måste kategoriskt avvisas såsom ägnad att bringa unga känsliga sinnen till desperation. Förslaget att någon skall kunna tvingas att ta de ekonomiska konsekvenserna av sitt handlande bottnar i en lyckligtvis förgången borgerlig tids föråldrade tänkesätt och vittnar om djupgående råhet.

Våld

Våld är en kuslig sak, som samhället självt bör tillgripa endast i två situationer: när det försvarar sig mot yttre angrepp och när det oskadliggör grova och farliga förbrytare. Samhället bör inte ett ögonblick slappna av i sin kamp mot kriminaliteten. Denna kamp

är kanske, när allting kommer omkring, dess huvuduppgift.

Samhället bör ingalunda tillgripa våld vid försök att ta fast s. k. förbrytare. När sådana försök görs per bil, emedan även den s. k. förbrytaren är bilburen, bör de följande noga se till, att de håller en lägre hastighet än flyktingen. Ty om de ökar farten, måste ju han göra detsamma: det kan väl inte rimligen begäras att denne frivilligt skall ge sig fången? Då blir ju hela hans flykt meningslös. Om därför en förföljd bilburen lagöverträdare under sin flykt vållar tredje person skada blir uppenbart hela ansvaret polisens. Och poliser som bär sig åt så ansvarslöst bör straffas strängt. (I detta fall har straffet en nyttig, positiv verkan). Det sägs att polisen genom att följa bilburna lagöverträdare eller resa spärrar i deras väg skyddar små barn som leker på gatorna i de tätorter utanför vilka spärrarna reses. Men man betänker då inte att det utan all jämförelse värdefullaste livet i detta sammanhang är den förföljde tjuvens eller mördarens. Man bortser också från att personer som har lustmördat unga kvinnor eller slagit ihjäl poliser som regel är ytterst känsliga och inte står ut med vad som helst. När Olofsson, mistänkt för polismordet

i Nyköping, jagades av poliser yttrades i ett radioeko en augustilördag: "I vida kretsar har man nu gjort klart för sig att denna jakt kan bli till allvarlig skada för Olofssons nervsystem."

*

Jag har kommit till slutet av min lilla sammanställning. Jag har inte just nu tillfälle att närmare karakterisera de åsikter som här ovan har återgivits med kursivstil. Men kan man inte sammanfattande säga att det är fråga om en serie chargeringar av i och för sig fullkomligt rimliga och riktiga demokratiska idéer och hypoteser? Jag tror nu att dessa "radikala" överdrifter inte bara är värdelösa till sitt innehåll utan också farliga till sin allmänna tendens. De utgör lika många angrepp på vår demokrati och vår frihet. Att ansvarslöshet alstrar diktatur har vi sett många exempel på i vår egen tid.

Herbert Tingsten menar att ideologierna har spelat ut sin roll. Jag hävdar gentemot honom att vår nuvarande svenska s. k. radikalism utgör ett slags ideologi, om också av bisarraste slag, och vidare att ingen annan ideologi i vårt land har förfäktats med tillnärmelsevis så grovt trångsinne sedan den gamla lutherska ortodoxins glansdagar på 1600-talet.